

Den lille skole: Et undervurderet aktiv? Wales og international sammenhæng, af Martin Fitton

Indledning

Små skoler, der i England defineres som skoler med under 100 elever, er blevet betragtet som et problem, der skal løses, på grund af deres påståede pædagogiske begrænsninger og større udgifter pr. elev, og fordi lærere, forældre og lokalsamfund til trods for disse mangler ofte ikke er negative over for forslag om at lukke de små skoler, hvilket resulterer i spændinger mellem lokalsamfundene og forvaltningerne og mellem de forskellige niveauer i forvaltningerne. Som forventet er de fleste af disse små skoler at finde ude på landet, og forslag om lukning giver anledning til yderligere spørgsmål om den negative effekt på de små landsbysamfund.

I Wales betød disse usikkerheder og gnidninger, at man i den walisiske nationalforsamling nedsatte et udvalg til at undersøge og behandle det omstridte emne om skolelukninger. Udvalgets endelige rapport viste tydeligt den traditionelle tilslutning til de mulige fordele ved små skoler. Udvalgets medlemmer følte, at de savnede tilstrækkelige forskningsmæssige belæg for den negative effekt af skolelukninger og var ikke overbevist om den påståede evidens for pædagogiske og samfundsmæssige fordele ved små skoler. De anerkendte, at der var usikkerhed omkring udgifterne til de små skoler, men tog fejl vedrørende accept af, at besparelser kunne retfærdiggøre lukning. De konkluderede, at de **ikke** have "modtaget tilstrækkeligt med forskningsmæssige belæg til at kunne sende en anbefaling til den walisiske nationalforsamling om skolelukninger i Wales". **Rural Development Sub-Committee: Inquiry into the Reorganisation of Schools in Rural Wales, November 2008, 4.31.** En elektronisk udgave af denne rapport findes på hjemmesiden: www.assemblywales.org.

Undersøgelsens kvantitet, kvalitet og kontekst

Faktisk er undersøgelser inden for små skoler relativt omfattende både i England, andre europæiske lande og lignende kulturer i verden. Men de er af meget forskellig kvalitet, mange er politisk genereret (og temmelig ofte med på forhånd afgjorte politiske dagsordener). Der er meget få udførlige studier baseret på hele skolesystemer og meget få længerevarende studier, der undersøger den negative effekt af uddannelsesændringer over tiden som en reaktion på ændringer af uddannelsesstrukturer lige fra ændring af læseplaner til lukning af skoler.

Der er også en meget lille kobling mellem uddannelsesforskning og politik og forskning i ændring og fornyelse af samfundet, samfundsfokuseret uddannelse og livslang læring og uddannelsesmæssige forskning. (F.eks. Hargreaves, Kvalsund, Galton; "International Journal of Educational Research" (IJER) 48, s. 80-88.) Disse forfattere konkluderer fra deres vidtgående forskning, at der er et behov for "*bedre udtænkte [forsknings-]planer med teoretiske i stedet for politisk orienterede grundlag*" (Kvalsund, Hargreaves IJER 48 (2009), 140-149).

Det, der er mest markant, er, at meget af forskningen er genereret af problemer i stedet for muligheder. Som resultat heraf er det en tendens, at eksempler med lige så gode eller bedre elever i små skoler sammenlignet med resten skyldes "*tilstødende variabler*", "*det må være, fordi eleverne kommer fra en højere social status på de små skoler*" eller mindre klassestørrelser (privatskoler), eller "*tænk, hvad der kunne ske, hvis ...*" en lille skole havde en dårlig lærer, vi kan ikke få

personale på grund af dårligere karriereforløb osv., dvs. en uprøvet forudsigtelse gør det ud for et faktum.

På samme måde har det været en tendens at problemgenereret politisk forskning ikke har forsket i en række mulige, potentielle og aktuelle fordele ved små skoler, selv om der er forjættende forskningsmæssigt belæg for, at elever i de små skoler udvikler større sociale kompetencer på grund af samlæsning mellem klasserne og endvidere modenhed og større selvbevidsthed ud fra de forskellige sociale vekselvirkninger; alt sammen pædagogiske fordele, som kan styrke undervisning på alle skoler.

Så ud over den specifikke omdirigering af forskning i pædagogiske og uddannelsesmæssige udgifter og den negative effekt på samfundet er det nødvendigt at få flyttet forskningsfokus væk fra at se på det bymæssige og store som en passende standard og at identificere, om der er specielle fordele ved uddannelse på små skoler og mindre samlæsningsklasser, samt om disse gevinster støttes ved overførsel til højere uddannelse og livslang læring; forskning, som vil give en bedre forståelse af den lille skole, og som kan gavne alle uddannelsesforhold.

Forskellige undersøgelser danner baggrund for denne forskning og det politiske miljø. Den nyeste og mest "akademiske" er indeholdt i 2009 International Journal of Educational Research, som indeholder rapporter om forskning og politik vedrørende små skoler i England, Skotland, Norge, Sverige og Finland, hvor mange forfattere har skrevet indledende og konkluderende artikler om forskningsemner og metodik. En anden, "**Small Rural Schools: A Small Inquiry**", Alan Sigsworth (red.) Karl Jan Solstad (red.) Nesna University College og Interskola 2005, er udført af Interskola, som ved at sætte gang i international debat forsøger at udforske og fremme uddannelse i landlige og mindre befolkede områder. Undersøgelsen omfatter Wales, England, Irland, Sverige, Norge, Finland og Island. Den tredje undersøgelse vedrører hovedsagelig resultater fra USA: "**The Rural School Consolidation Report History, Research, Summary Conclusions and Recommendations. National Rural Education Association**": Joe Bard, Clark Gardener, Regi Wieland, 2005.

Med basis i disse og andre kilder vil resten af dette korte notat opliste emner, der vedrører de relative udgifter til små skoler, deres pædagogiske fordele og ulemper og deres fordele for lokalsamfundet.

Udgifter til små skoler

Beviset for større udgifter er utilstrækkeligt, selv om mange politiske dokumenter forudsætter, at små skoler er dyrere, pr. elev, end store skoler. Den seneste undersøgelse fra Wales tydede på, at skoler med mere end 60 og mindre end 100 elever kun har lidt højere udgifter, og at skoler med 30 til 60 elever har højere, men ikke uforholdsmæssige udgifter. Kun skoler med mindre end 30 elever har radikalt højere udgifter. (Udgifter til små skoler i Wales-undersøgelsen. Cambridge, maj 2010. Udgifterne er også undersøgt med hensyn til forskning i størrelser og politiske dokumenter om overskudsskoler. Størstedelen af forskningsresultaterne viser, at de mulige besparelser er ubetydelige eller endda negative, hvis alle udgifter medtages.)

For at sætte dette i en større sammenhæng har 30% (517 af 1602) af de walisiske grundskoler 100 eller færre elever, men kun 87 af dem har under 30 elever (5% af det samlede antal). ("Små grundskoler i Wales". Estyn 2006). Et andet faktum er, at udgifterne pr. elev varierer meget inden for de forskellige uddannelsesmyndigheder. (Finansiering af grundskoleuddannelsen i England", Philip Noden

og Anne West. Forskning for Cambridge og også "Rapport om skolefinansiering: ordninger i Wales". WAG Udvalg vedr. Skolefinansiering, juni 2006.)

Til trods for dette er forventede besparelser en stærk drivkraft på den politiske dagsorden, og de fremføres af og til med missionerende iver. Et "høringssvar", der er givet til udvalget, beskriver dette godt: "*Der bruges uforholdsmæssigt mange penge på små landlige skoler i Wales til ulempe for elever på større skoler, der ofte er de glemte elever*". ("Sammenslutningen af lærere og undervisere. Høringssvar til den waliske Nationalforsamlings Udvalg vedrørende landområder", 6.1)

Faktisk er det klart, at lukninger kun betyder begrænsede besparelser, og ekstra-udgifter som f.eks. øgede udgifter til transport af elever til fjernere liggende skoler og til nybyggeri kan føre til øgede udgifter i stedet for besparelser.

Dette illustreres godt af de nylige skolelukninger i Pembrokeshire. En af områdets stadige omstrukturingsprogram blev nedenstående 3 skoler udvalgt til at blive erstattet af en ny sammenlægnings-skole:

Skole	Antal elever	Driftsudgifter
Blaenffos	27	£102.000
Crymach	90	£200.000
Hermon	50	£116.000

De 3 skoler havde driftsudgifter på £419.000 i alt. Amtet beregnede, at driftsudgifterne til den nye skole ville være £365.000 og støttede forslaget om deres lukning. Det første års driftsudgifter for den nye skole var faktisk £586.000, en stigning på £167.000. Den nye skole havde udgifter på £3.000.000 til byggeri, og udgifterne til renovering af de 3 landsbyskoler ville have været £130.000 + £47.000 + £85.000 = £262.000.

Elevernes færdigheder og kvaliteten af undervisning på de små skoler

Det er ofte blevet fremført, at små skoler er eller kunne være skadelige for elevernes færdigheder, og hvis dette er tilfældet, kan en bevarelse af skolerne helt klart ikke retfærdiggøres uanset deres udgifter eller andre fordele.

I sin diskussion af dette emne overvejede Udvalget de forhold, at det havde "*hørt modstridende synspunkter med hensyn til, om færdigheder på små skoler var bedre, dårligere eller de samme som på store skoler. Meget lidt af dette fremlagte bevis var enten pålideligt eller klart, og meget af beviset var modstridende*" (3.51).

På grund af dette forsøgte Udvalget at finde et velafvejnet standpunkt, men antog stadig det, der kunne beskrives som et forsigtighedsprincip og konkluderede:

"at mens små skoler kan opnå gode og udmærkede resultater, betyder trykket på de allermindste skoler, at der er meget større risiko for de uddannelsesmæssige standarder og elevernes færdigheder på disse skoler" (3.63).

Udvalgets reaktion var ikke atypisk for politiske holdninger i dette emne og genspejlede utvivlsomt den aktuelle debat. Men de offentliggjorte studier om elevernes færdigheder viser næsten uden undtagelse, at små skoler er lige så gode eller bedre end store skoler (selv om det kan argumenteres, at det nationale færdighedskriterium er defineret udtrykt i bymæssige standarder og forhold og kan

derfor favorisere de store byskoler.) ("**Small Primary Schools in Wales: Estyn: 2006, Small Schools: How Well are They Doing?**": OFSTED 2000.

Forskellige europæiske og amerikanske forskningsstudier rapporterer om lignende resultater, se "**Small Rural Schools: A Small Inquiry**", Alan Sigsworth (red.) Karl Jan Solstad (red) 2005; "**Education in Sparsely-Populated Areas of Developed Nations**", Sher, Jonathan P. I 1996 udførte "the National Agency for Education" (Skolverket) et forskningsstudie, "**Equality - a shared responsibility**" (Skolverket 1996). Den svenske forskning og de udenlandske studier, som også er citeret, kommer til samme konklusion: "*Størrelsen af en skole har ingen effekt på resultatet*". "**Small rural schools: A Swedish Perspective**", Ingrid Sörlin i Sigsworth. Det er interessant, at ESTYN's svar til Udvalget snarere var udtrykt derhen, at små skoler var et problem sammenlignet med indholdet af deres tidligere rapport.

Opnåelse af kvalitetsundervisning på små skoler

Hovedparten af disse data genereres fra formelle elevfærdighedstests i læsning, skrivning og matematik, som er indbygget i uddannelsesplanerne i de forskellige landes systemer, som der rapporteres fra. Det, der er slående, er den begrænsede anvendelse af disse data til fuldt ud at forstå de processer, som ligger bag de resultater, der opnås af de små skoler. Der er f.eks. kun lidt information om undervisningsstrategier på små skoler og ledelsesstile, som opnår disse resultater.

OFSTED Rapporten kan citeres som manglende udnyttelse af tilgængelige data. Rapporten på 7 sider bygger på data, der er genereret af undersøgelser fra **alle** grundskoler i England. Til trods for mængden af data, der er til rådighed, er rapporten statistisk tynd og efterlader mange temaer ubesvaret. Referencen til bedre lærere på små skoler, der er citeret ovenfor, er anført så direkte som beskrevet. Hvordan? Hvorfor? Hvad? er ikke undersøgt. En række antagelser om social klasse, der skal forklare brug af fri skolemad, fremføres, men med ringe statistisk grundlag. (Antydningen - Det er ikke den ringe størrelse, men den høje status af forældre på landet, der giver de gode resultater – kunne selvfølgelig udtrykkes som de skoler, der får udmærkede resultater med den elevdemografi, som de har.)

Forskning foretaget i Skotland giver ikke svar på disse spørgsmål. Forskningen udført af Wilson og McPake om ledelsesstil på små skoler antyder, at skoleledere kan give højere energi til innovativ læreplansudvikling end "administrative" ledere, der er adskilt fra direkte undervisning, som det er tilfældet på større skoler. Webb og Vulliamy har en lignende pointe i, at indførelse af nationale test kan utilsigtet have gjort skoleledere dårligere, idet de har skullet indføre en læseplan, som mange af dem aldrig har undervist i (Webb, R. & Vulliamy, G. (1995) "**The Implementation of the National Curriculum in Small Primary Schools**", **Educational Review** 47(1): 301–15) Wilson og McPake's forskning (hvis fordel er, at den er baseret på længerevarende undersøgelser i 1996 og 2006) viser også de mange redskaber, som de små skolers ledere bruger for at leve op til krav om undervisning og deres administrative rolle i en periode med kontinuerlige ændringer inden for uddannelsessystemet. Dette skal ikke forstås, som om dobbeltrollen ikke er anstrengende, men det giver en sund balance til fortællingerne om besvær, der opleves eller sandsynligvis vil blive oplevet af skoler med et lille antal lærere, idet de skal være specialister inden for mange områder, og hvor skolelederne er bebyrdet med store administrative opgaver. (Wilson, V. & McPake, J. (1998) "**Managing Change in Small Scottish Primary Schools Is there a Small School Management Style?**" Valerie Wilson and Joanna McPake; "**Educational Management & Administration 2000; Leadership in small Scottish primary schools**", Valerie Wilson, Social forskning for den skotske regering, 2007).

Yderligere fordele ved de små skoler

Ud over overfloden af data og forskning, som viser kvaliteten af små skoler, hvad angår grundlæggende læsning, skrivning og matematik, viser andre studier, at små skoler med samlæsning kan give et frugtbart miljø for hurtigere udvikling af social kompetence, selvrealisering, innovation og kreativitet.

Det synes at være en funktion både af større sammenblanding på tværs af alder og sociale grupper, som bliver udviklet i mindre befolkninger sammenlignet med den større aldersmæssige og sociale isolering, der findes på større skoler. (Se f.eks. et omfattende studie udført af Kvalsund vedrørende socialisering i løbet af grundskoleforløbet i fritidsforhold i Norge, Kvalsund. R 2004 "**School environments for social learning-shaping mechanisms: Comparison of smaller and larger rural schools**", International Journal of Educational Research 48(4) 347-371 og Kvalsund. R 2000 "**The transition from Primary to secondary level in smaller and larger rural schools**", IJER 33(4) 421-434).

I Sverige har lignende resultater ført til en metode med undervisning i blandede aldersgrupper, hvilket er blevet en tendens også i store skoler som en måde, hvorpå der kan dannes et bedre miljø i klasseværelset og en mere effektiv måde at undervise på, hvilket forstærker undervisningens sociale aspekt. Der er organiseret efteruddannelse for alle grundskolelærere i denne metode. (Sorlin. I. "**Small Rural Schools: A Swedish Perspective**", In Sigsworth. Der rapporteres om lignende data for USA, Cotton, Kathleen (1999) "**School size, school climate, and student performance. School Improvement Research Series**". Northwest Regional Educational Laboratory, Portland <http://www.nwrel.org/scpd/sirs/10/c020.html>)

Nylige IJER forskning giver som allerede citeret en utvetydig konklusion: "*For at opsummere har undersøgelserne refereret til hundredvis af studier inden for landskoler og deres lokalsamfund. Alle disse undersøgelser finder, at landskoler generelt opfylder kvalitetskriterier og sætter spørgsmålstejn ved de bymæssigt definerede underskudsmodeller med undervisning i landområder*". (Kvalsund, Hargreaves IJER 48 (2009) 140-149 s.148).

Denne forskning kunne også gavne yderligere uddannelsesforanstaltninger, og i Wales vil de nuværende omfattende diskussioner om grundskolers læseplaner gøre forskningen meget relevant. Tilsyneladende kan små skoler med samlæsning give et frugtbart grundlag for selvrealisering, innovation og kreativitet, som karakteriserer denne nye grundlæggende læseplansplatform. De støttede læseplanskomponenter (øko-skoler, ESDGC, skovskoler og skoler med sund mad osv.) kan også udbygges ved en bedre forståelse af meningen med stedet og samlæsningsforbindelser, som synes at være en fordel ved undervisning på de små skoler i landområder.

Skolen og lokalsamfundet

Værdien af skoler for deres lokalsamfund bliver et centralt tema, når skoler trues af lukning, og de, der taler imod lukning, vil argumentere for, at hvis skolen mistes, vil hjertet også blive fjernet fra lokalsamfundet. Men dette er dette område, hvor Udvalget mente, at "*hovedparten af de modtagne undersøgelser og hørings-svar i høj grad for forudfattede*" (5.10). En gennemgang af de pågældende undersøgelser understøtter denne antagelse. Mange akademiske forskningsunder-

søgelse identificerer også dette som det område, der er forsket mindst i, vedrørende små skoler og landsbyskoler. (Hargreaves et al: International Journal of Educational Research 48 (2009) 80-88. "*Meget få studier ser på den bredere samfundseffekt af handlinger på skoleområdet*". Dyson og Gallannaugh; "Skoleaktiviteter for at fremme sammenhæng med lokalsamfundet", Institute of Education University of London 2008; Hargreaves: Ibid. "I Sverige er forskningen i skole og samfund nærmest ikke-eksisterende").

Det er rimelig klart, hvorfor det er sådan. Omfattende og detaljeret forskning kræves for at identificere og forstå forholdet mellem de forskellige samfundsorganisationer og deres skole. Derudover vil det, hvis effekten af lukningen skal måles, kræve detaljerede længerevarende studier, der viser ændringer i samfundsforhold før og efter en lukning. Sådanne forskningsstrategier er både svære at udarbejde, kræver forkundskab om lukning og er dyre.

Herefter er det usandsynligt, at forskningsstudier med få, muligvis ikke-repræsentative eksempler, kan give vejledning om disse ting. Forældre og deres lokalsamfund vil sandsynligvis prøve at få så meget ud af et dårligt (eller godt) job som muligt i de nye omstændigheder, som de befinder sig i efter en skolelukning.

I lyset af den begrænsede viden, begrænser diskussionen om skolens betydning for lokalsamfundet til påstande som f.eks. "*skoler kan ligesom kroen og posthuset anses for at være centrum for opretholdelsen af støtte til lokalsamfundet*". (The Countryside Agency: State of the Countryside 2008 s.133). Med henvisning til erfaringen fra Wales udtrykker Alwyn Evans også fordelene ved disse forbindelser: "*Selve uddannelsesstilbuddet kan ikke vurderes alene, da effekten på andre aspekter i lokalsamfundet ikke må undervurderes. Hvis der ikke er en skole i en landsby, er der en tendens til, at andre tilbud som butikker og postkontor også vil forsvinde, og småbørnsforældre vil ikke købe hus i landsbyen. Det er også de mest skrøbelige samfund sprogvidenskabeligt og kulturelt, der højst sandsynligt vil lide af sådanne lukninger*". (Alwyn Evans "**Small Rural Schools: A Welsh Perspective**", In Sigsworth s.17.)

Den lille skole på landet kan have specielle fag at tilbyde med hensyn til den miljømæssige og lokalsamfundsmæssige bæredygtighedsdagsorden og undervisningens rolle i at fremme dette. Uddannelsesstilbud har en central rolle at spille i at udvikle forståelse for og engagement i bæredygtighed (som det fremgår af ESDGC-dagsordenen), og den lille skole kunne tilvejebringe forståelse for det lokale og lokalpatriotisme, som ville være til større fordel for samfundets og de nationale dagsordener. Hermed kunne bevarelsen af den lille skole i et landområde være til fordel for bæredygtigheden i praksis og teori ved at lære elever (og hele lokalsamfundet) lokale færdigheder, resultater og produkter, - en mulighed, som kunne være tabt efter en lukning, hvor børnene køres i bus til andre skoler. Basseys har fremhævet denne specielle kvalitet af den lille landsbyskole i sin diskussion om uddannelse til "livskvalitet" snarere end økonomisk vækst og forbrugeriisme. (Basseys. "**Wealthist and convivial discourses in relation to sustainability**", The British Educational Research Association Conference 2002. Se også Sterling S: "**Sustainable Education: Revisioning learning and change**". Schumacher Briefings 2001). Dette er ikke for at antyde, at små skoler har eneret på disse dagsordener, men den lille skole kan have en speciel erfaring at tilbyde, og dette bør der forskes i. (Bemærk rollen af "ContinYou" i støtten for lokalsamfundets skoler og uddannelse baseret på lokalsamfund.)

Det står klart, men er ikke tilstrækkeligt undersøgt eller dokumenteret, at uformelt udvikler mange skoler og deres lokalsamfund forbindelser, der er til gensidig fordel og karakteristisk forskellig fra dem, der etableres mellem større skoler og deres skoledistrikter. Sådanne forbindelser passerer ofte uopdaget eller ignoreres i de undersøgelser og vurderinger, som lokale og nationale myndigheder forsøger at lave af den lille skole.

De mest omfattende akademiske studier af forbindelser mellem den lille skole og lokalsamfundet kommer fra Norge og Tasmanien. I Norge blev et "skoleplaceringssprojekt" vedrørende de økonomiske, sociologiske og uddannelsesmæssige aspekter af skolegang udført mellem 1989 og 1994. Da denne forskning var længerevarende, havde forskerne en vurdering af skolelukningernes effekt, der påpegede, at det ikke førte til umiddelbar affolkning, men nedsatte tilflytningen. (Kvalsund R: "**Centralized decentralisation or decentralized centralisation? A review of newer Norwegian research on schools and their communities**" IJER 48(2009) 89-99. Citat af forskning af Hagen 1992).

I Tasmanien, har Kilpatrick og hans kolleger set nærmere på al forskning i, hvordan de små landsbyskoler har haft en effekt på deres lokalsamfund, og konkluderede, at de tilbød lokalsamfundene kulturelle og økonomiske fordele, som ville blive tabt i forbindelse med skolelukning. (Kilpatrick S et al; "**More than an Education; leadership for rural school-community partnerships**". RIRDC Projekt UT 31A. University of Tasmania 2001.)

Deres begrænsede resultater har en vissandsynlighed i lyset af eksisterende viden om social vekselvirkning i lokalsamfund fra den omfattende forskningslitteratur om samfundsstrukturer og fornyelse, og hvordan dette har forbindelse til udviklingen af social kapital. Social kapital, som letter koordinering og samarbejde til gensidig fordel, skabes ved hjælp af etablering af sociale netværk, og det er mest sandsynligt, at de skabes der, hvor der er både mange forbindelser og høje niveauer af social tillid mellem mennesker og deres forskellige lokale organisationer. (Putnam, R.D. (1995a). "**Bowling Alone: America's Declining Social Capital**". *Journal of Democracy*, 6 (1), 65-78.)

Kilpatrick antyder, at der er forskningsmæssigt belæg for, at samfund med høje niveauer af social kapital bedre er i stand til at drage fordel af de økonomiske muligheder, og at en skole i lokalsamfundet medvirker til udviklingen af social kapital. (Kilpatrick: Ibid.) Fremgang i social kapital i polske landområder er også blevet rapporteret af "Federation of Education Initiatives" (FIO), som koordinerer, for det meste små, non-profit landsbyskoler, hvor landsbysamfundene har fået mulighed for at drive deres egne skoler med tilskud fra regeringen som et alternativ til lukning.

Forskning fra Norge og andre steder peger på, at forbindelserne mellem lokalsamfund og skole er tættere, når der er tale om små skoler. Et studie af indførelsen af de nationale læseplaner i 1997 viste, at de små landsbyskoler i langt større omfang end de store skoler havde forbindelse til og databaser om uddannelsesmæssigt relevante mennesker med ressourcer i lokalområdet (hhv. 50 og 20%), og at lærerne på disse små skoler også oftere rapporterer om involvering af lokalbefolkningen i undervisningen (40% - 20%) (Solstad, K.J. (2004): "**General Learning through Local Knowledge**". In Solstad, K.J. og Engen, T.O.: "**An Equitable Education for All?**". Oslo: Universitetsforlaget s. 60-88. Citat i Solstad "**Small Rural Schools: A Norwegian Perspective**").

Sammenfattende kan det derfor påpeges, at skole-ledede aktiviteter til bevarelse af lokalsamfundet kunne danne en dynamisk cirkel med lokalsamfunds-ledede aktiviteter, der også er med til at opretholde skolen. Men det indrømmes, at disse fordele ved forbindelsen ofte er noget, der stræbes efter snarere end et faktum. Lokalsamfund har sammenhold omkring det at bevare skolen, men de viser ikke og kan måske ikke opretholde tilstrækkelig engagement. Men det er nødvendigt, at vi udfører bedre forskning, således at vi bedre kan forstå, hvordan et sådant engagement kan bevares.

Hvor er vi nu?

Enhver historie om bevægelsen med små skoler i Wales eller andre lande vil vise, at skoler er blevet ramt af en række politiske forandringer på grund af overordnet uddannelsespolitik, udvikling af læseplaner og ændrede pædagogiske læringsstile, den offentlige økonomi og omstrukturering af uddannelsesmyndighederne. Som en norsk forsker har sagt det, med en vis grad af skarphed: "I 1970'erne fik skolerne i en periode en stille tid til at koncentrere sig om undervisning".

Sammenfattende virker det sandsynligt, at EU's dagsorden for livslang læring kan blive mere sammenhængende, hvis hvis undervisningen klart implementeres i lokalsamfundet. (Se rapport om fordelene af sådan lokalsamfundsbase ret uddannelse, <http://www.continyou.org.uk/>). EU lægger vægt på de økonomiske fordele ved livslang læring, men uddannelse må nødvendigvis være meget mere end en adgang til job. Den skal også gøre befolkningen åben over for at skabe robuste samfund, der er i stand til at fungere i de ændringer og chok, der venter os. Små skoler i landlige områder, tæt knyttet til deres lokalsamfund, der danner centrum for engagement af hele lokalsamfundet, kunne have meget at lære os og giver et fingerpeg om, hvordan denne robusthed dannes. (Se <http://www.transitiontowns.org/>)

Udvalgets rapport har desværre efterladt Wales med uafsluttet sag, og den aktuelle politik vedrørende omstrukturering vil stadig have brug for tilførsel af viden og data, hvis fordelene ved de små skoler ikke skal mistes.